

عوامل خطر زخم پای دیابتی در سفرهای زیارتی

منصور سیاوش^۱، سید مسعود شجری پور موسوی^۲، نورالدین سلطانیان^۱، مجتبی اکبری^۱

نامه به سردبیر

چکیده

مقدمه: سفرهای زیارتی و سیاحتی، به ویژه برای افراد مبتلا به دیابت، می‌تواند خطرات جدی از جمله زخم پای دیابتی را به همراه داشته باشد. عدم رعایت اصول پیشگیری و مدیریت این بیماری توسط بیماران، خانواده‌ها و حتی پزشکان، این خطر را تشدید می‌کند. این مطالعه به بررسی عوامل خطر زخم پای دیابتی در طول سفرهای مختلف، به ویژه زیارت اربعین، می‌پردازد.

روش‌ها: عوامل خطر زخم پای دیابتی در سه دسته‌ی محیطی، فردی و اجتماعی طبقه‌بندی شده‌اند و در مراحل مختلف سفر (قبل، حین و بعد) مورد بررسی قرار گرفته‌اند. علاوه بر این، توجه به بعد زمانی عوامل خطر و همچنین سه دسته شرایط و عوامل خطر محیطی، فردی و اجتماعی برای بیماران دیابتی در کلیه سفرها ضروری است.

یافته‌ها: عوامل خطر محیطی شامل کفش و جوراب نامناسب، دمای بالای محیط، شرایط جاده و ناهمواری مسیر، ازدحام جمعیت، مسیر و زمان طولانی راهپیمایی و عدم وجود تسهیلات بهداشتی مناسب می‌باشند. عوامل خطر فردی شامل دفورمیتی در پاها یا انگشتان، نارسایی‌های عروقی و مشکلات شریانی در پاها، نوروپاتی دیابتی و از بین رفتن حس محافظتی در اندام تحتانی هستند. عوامل مرتبط با تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت نیز به عنوان سومین دسته عوامل خطر شناسایی شدند.

نتیجه‌گیری: برای پیشگیری از زخم پای دیابتی در طول سفرهای زیارتی و سیاحتی، توجه به عوامل خطر محیطی، فردی و اجتماعی در مراحل مختلف سفر (قبل، حین و بعد) ضروری است. این رویکرد جامع می‌تواند به کاهش خطرات و بهبود مدیریت بیماری در بیماران دیابتی کمک کند.

واژگان کلیدی: زخم پای دیابتی؛ عوامل خطر؛ سفر

ارجاع: سیاوش منصور، شجری پور موسوی سید مسعود، سلطانیان نورالدین، اکبری مجتبی. عوامل خطر زخم پای دیابتی در سفرهای زیارتی. مجله دانشکده پزشکی اصفهان ۱۴۰۳؛ ۴۲ (۷۹۹): ۱۲۰۳-۱۲۰۵.

مقدمه

سفرهای زیارتی و سیاحتی، به ویژه برای افراد مبتلا به دیابت، می‌تواند خطرات جدی از جمله زخم پای دیابتی را به همراه داشته باشد. عدم رعایت اصول پیشگیری و مدیریت این بیماری توسط بیماران، خانواده‌ها و حتی پزشکان، این خطر را تشدید می‌کند. رویدادهایی مانند اربعین با توجه به حجم بالای جمعیت شرکت‌کننده (۱) و فعالیت‌های فیزیکی سنگین، نمونه‌ای از این شرایط است. با توجه به آمار بالای دیابت در جامعه، انتظار می‌رود تعداد قابل توجهی از زائران اربعین نیز به این بیماری مبتلا باشند و در معرض خطر زخم پا قرار گیرند. در این مقاله به بررسی عوامل خطر زخم پای دیابتی در طول سفرهای مختلف، به ویژه زیارت اربعین، پرداخته می‌شود.

این عوامل خطر در سه دسته محیطی، فردی و اجتماعی طبقه‌بندی می‌شوند و در مراحل مختلف سفر (قبل، حین و بعد) باید مورد توجه قرار گیرند. علاوه بر توجه به بعد زمانی عوامل خطر، اساساً توجه به سه دسته شرایط و عوامل خطر محیطی، فردی، و «عوامل تعیین‌کننده اجتماعی» برای اینگونه بیماران در کلیه سفرها الزامی است. هدف اصلی این بررسی، افزایش آگاهی در مورد این موضوع و ارائه راهکارهایی برای کاهش خطر زخم پای دیابتی در زائران و مسافران مبتلا به دیابت است:

شرایط و عوامل خطر محیطی: شامل همه عواملی است که خارج از بدن فرد بیمار قرار دارد و البته در برگیرنده ابعاد اجتماعی و ذهنی و انتزاعی نمی‌شود. مهمترین عوامل خطر محیطی شامل موارد زیر می‌باشد:

۱- مرکز تحقیقات غدد و متابولیسم اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

۲- مرکز ملی تحقیقات بیمه سلامت، تهران، ایران

نویسنده‌ی مسؤو: سید مسعود شجری پور موسوی؛ مرکز تحقیقات غدد و متابولیسم اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، و مرکز ملی تحقیقات بیمه سلامت، تهران، ایران
Email: masoudshajiripm@gmail.com

منظم و بروز عوارضی مثل کاهش بینایی و غیره، نروپاتی دیابتی و نارسایی قلبی که منجر به ادم پا می‌شود و باعث افزایش ساینز پا و به دنبال آن کفش در راهپیمایی‌های طولانی می‌گردد (۲-۴).

۳- عوامل مرتبط با تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت: بر اساس ادبیات تحقق، این عوامل شامل ۴ دسته‌ی عوامل جمعیت‌شناسی (سن، جنس، تأهل، مکان تولد، زبان)، عوامل اجتماعی- اقتصادی (میزان تحصیلات، میزان درآمد سالیانه، اندیکس اقتصادی اجتماعی، داشتن بیمه سلامت دولتی، خصوصاً بیمه مکمل)، سبک زندگی (رفتار بهداشتی، استعمال سیگار و مواد مخدر، سطح فعالیت فیزیکی، وضعیت تغذیه)، وضعیت بیماری (نوع دیابت، مدت ابتلاء به دیابت، وضعیت کنترل بیماری، و بیماری‌های زمینه‌ای (چاقی، پرفشاری خون، کلسترول بالا، بیماری‌های قلبی- عروقی، سکنه مغزی، آسم، فشار و استرس روانی) می‌باشند (۵).

بحث و نتیجه‌گیری

سفرهای زیارتی و سیاحتی، به‌ویژه برای افراد مبتلا به دیابت، با خطرات قابل توجهی مانند زخم پای دیابتی همراه است. این خطرات ناشی از عوامل محیطی (مانند کفش نامناسب و شرایط جاده)، عوامل فردی (مانند نوروپاتی و کنترل نامنظم قند خون) و عوامل اجتماعی- اقتصادی (مانند سطح تحصیلات و دسترسی به بیمه) است. در رویدادهایی مانند اربعین، با توجه به حجم بالای جمعیت و فعالیت‌های فیزیکی سنگین، این خطرات تشدید می‌شوند. افزایش آگاهی و بهبود زیرساخت‌های بهداشتی در طول سفرها می‌تواند به کاهش این خطرات کمک کند. بنابراین، برنامه‌ریزی دقیق و آموزش بیماران و همراهان آن‌ها برای مدیریت بهتر دیابت در طول سفر ضروری است.

تشکر و قدردانی

این دستنوشته با حمایت فکری اساتید محترم مرکز تحقیقات غدد و متابولیسم اصفهان تهیه و تنظیم شده است.

کفش و جوراب نامناسب: سایز و اندازه (که در هر دو حلت بزرگی و کوچکی سایز آنها مشکل ایجاد می‌شود)، تنگی یا گشادی موضعی کفش‌ها (مثل کفش نوک باریک یا جلو و یا پشت تنگ، کفش جلو بازتابستانی مثل صندل‌ها که قسمت جلوی پا را در معرض تروما قرار می‌دهند)، کفی نامناسب کفش (سفتی و عدم ایجاد تعادل در تخلیه فشار با بصورت یکنواخت)، پاشنه‌ی کفش (بلندی یا کوتاهی پاشنه‌ی کفش باعث تغییر مرکز ثقل و نقاط فشار شده احتمال ایجاد تاول و تروما را افزایش می‌دهد)، شرایط و مکان نگهداری کفش مثلاً در مقابل آفتاب، و وجود جسم خارجی در کفش یا جوراب، می‌باشد. دمای محیط: دمای بالای محیط به چند شکل مختلف ایجادکننده‌ی عوامل خطر می‌باشد: اول گرم شدن و داغی بیش از حد کفش که اشاره شد و دوم پیاده روی با کفش داغ و یا بدون کفش (یا برهنه) بر زمین گرم. شرایط جاده و ناهمواری مسیر: اعم از آسفالتی، سنگ فرش و یا سنگ لایخی بودن که احتمال آسیب‌پذیری پاها را افزایش می‌دهند.

ازدحام جمعیت: در مسیر راهپیمایی احتمال ایجاد تروما برای پای افراد ناتوان از نظر راهپیمایی، مثل فشرده شدن یا له شدن پای آنان بیشتر می‌شود.

مسیر و زمان طولانی راهپیمایی: احتمال آسیب‌پذیری پاها برای افراد دیابتی یا تشدید زخم‌ها و یا تاول‌ها و تروما را افزایش می‌دهند.

عدم وجود شرایط، تسهیلات و امکانات بهداشتی مناسب: نبود آب سالم، سرویس‌های بهداشتی مناسب و دسترسی محدود به مراقبت‌های پزشکی، خطر عفونت زخم‌های پای دیابتی را به شدت افزایش می‌دهد. توجه به بهبود شرایط و فراهم‌آوری زیرساخت‌های بهداشتی مناسب در طول این سفرها، از سوی مدیران و برنامه‌ریزان سفر برای اینگونه بیماران باید مدنظر باشد.

۲- عوامل خطر فردی: مهم‌ترین عوامل خطر فردی در زخم دیابتی شامل: وجود هر گونه دفورمیتی در پاها یا انگشتان آنها، وجود نارسایی‌های عروقی و مشکلات شریانی در پاها، وجود نوروپاتی دیابتی و از بین رفتن حس محافظتی در لندام تحتانی، عدم کنترل دیابت و قند خون به طور

References

1. Hashemi Moghaddam A. Anthropology of Pilgrimage: A Study in Pathology of Arbaeen Ceremony [in Persian]. Iranian Journal of Anthropological Research 2023; 13(1): 215-33.
2. Bus SA, Sacco ICN, Monteiro-Soares M, Raspovic A, Paton J, Rasmussen A, et al. Guidelines on the prevention of foot ulcers in persons with diabetes (IWGDF 2023 update). Diabetes Metab Res Rev 2024; 40(3): e3651.
3. Schaper NC, van Netten JJ, Apelqvist J, Bus SA, Fitridge R, Game F, et al. Practical guidelines on the prevention and management of diabetes-related foot disease (IWGDF 2023 update). Diabetes Metab Res Rev 2024; 40(3): e3657.
4. van Netten JJ, Raspovic A, Lavery LA, Monteiro-Soares M, Paton J, Rasmussen A, et al. Prevention of foot ulcers in persons with diabetes at risk of ulceration: a systematic review and meta-analysis. Diabetes Metab Res Rev 2024; 40(3): e3652.
5. Ahmed MU, Tannous WK, Agho KE, Henshaw F, Turner D, Simmons D. Social determinants of diabetes-related foot disease among older adults in New South Wales, Australia: evidence from a population-based study. J Foot Ankle Res 2021; 14(1): 65.

Risk Factors for Diabetic Foot Ulcer During Pilgrimages

Mansour Siavash¹, Seyed Masoud Shajari Pour Mousavi^{1,2},
Noureddin Soltanian¹, Mojtaba Akbari¹

Letter to Editor

Abstract

Background: Pilgrimage and tourism trips, especially for individuals with diabetes, can pose significant risks, including diabetic foot ulcers. Neglecting the principles of prevention and management of this condition by patients, families, and even healthcare providers exacerbates these risks. This study examines the risk factors for diabetic foot ulcers during various travels, particularly the Arbaeen procession.

Methods: Risk factors for diabetic foot ulcers were categorized into three groups: environmental, individual, and social. These factors were analyzed across different stages of travel (pre-, during, and post-travel). Additionally, the temporal aspect of risk factors and the three categories of environmental, individual, and social determinants were emphasized as essential considerations for diabetic patients during all types of travel.

Findings: Environmental risk factors include inappropriate footwear and socks, high ambient temperatures, poor road conditions and rough terrain, overcrowding, prolonged walking distances and times, and inadequate access to necessary healthcare facilities. Individual risk factors encompass foot or toe deformities, vascular insufficiency and arterial issues in the legs, diabetic neuropathy, and loss of protective sensation in the lower extremities. The third category involves factors related to social determinants of health.

Conclusion: To prevent diabetic foot ulcers during pilgrimage and tourism trips, it is crucial to address environmental, individual, and social risk factors at all stages of travel (pre, during, and post-travel). A comprehensive approach to these factors can significantly reduce risks and improve disease management for diabetic patients.

Keywords: Diabetic Foot (Ulcer); Risk factors; Travel

Citation: Siavash M, Shajari Pour Mousavi SM, Soltanian N, Akbari M. **Risk Factors for Diabetic Foot Ulcer During Pilgrimages.** J Isfahan Med Sch 2025; 42(799): 1203-5.

1- Isfahan Endocrine and Metabolism Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

2- National Center for Health Insurance Research, Tehran, Iran

Corresponding Author: Seyed Masoud Shajari Pour Mousavi, Isfahan Endocrine and Metabolism Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan AND National Center for Health Insurance Research, Tehran, Iran; Email: masoudshajari@gmail.com